

студентів із Підкарпатської Русі. Числа відстрашаючі. В році 1932 студіював на високих празьких школах 341 студент, в 1933 році тільки 320, в 1934 – 300, в 1935 – 283, а в 1936 тільки 264...». Ю.Ревай вніс пропозицію про відкриття українського університету в Ужгороді, однак цього так і не було зроблено.

В березні 1939 року Августин Волошин з трибуни Союму Карпатської України скаже: «В Карпатській Україні приготовлялась для нас неминуча загибель, щораз більше витискали нас у гори... Нашу мову витиснено з урядів, а навіть з церкви. В Карпатській Україні відносини були неможливі...». Прийнятий Союмом §4 Закону ч.І. проголосив: «Державна мова Карпатської України є українська мова». Врахуйте, шановні читачі, що це рішення було прийняте закарпатським парламентом на 50 років раніше (стаття опублікована на початку 1992 р.), ніж Верховна Рада України утвердила закон про державність української мови.

ПРО СИНЬО-ЖОВТИЙ ПРАПОР

Про українську національну символіку останнім часом багато сказано, що мабуть, нема потреби заново описувати всі етапи її історичного розвитку. Б.Якимович, С.Макарчук, П.Федака, Ф.Шевченко, В.Сергійчук... на основі історичних документів подали цікаві праці, в яких довели, що українська національна символіка має давню історію. Я не буду зупинятися на всіх елементах символіки, зупинюсь тільки на прапорі. Яким був прапор Підкарпатської Русі – Карпатської України в 1919–1939 роках – це і буде знаходитись в центрі цього скромного дослідження.

Синьо-жовтий прапор на Закарпатті має таку ж давню історичну традицію, як і на всій Україні. В цьому легко переконатися, прочитавши статтю Юлія Брацайка «Наші народні барви і наш прапор», в якій один із засновників «Просвіти» писав: «Ми, Підкарпатські русини, вже більше 1000 літ уважаємо сесі барви за свої. Послі історичних традицій се мали бути барвами колишнього нашого князя Федора Корятовича... Наша старинна мукачовська єпархія вже більше як 150 літ сесі барви узнає за свої урядові барви. Є се також од давних давен барвами ужгородської жупи і самого Ужгороду».

Таким чином, синьо-жовтий прапор протягом віків вважався прапором наших предків. Врахуймо і той факт, що навіть непрошені гості, які прийшли в наш край панувати, змушені були визнати синьо-жовтий прапор. Після входження Закарпаття до складу Чехословацької республіки синьо-жовтий прапор був визнаний крайовим прапором Підкарпатської Русі. На урядових будинках, адміністративних спорудах мали висіти як прапор ЧСР, так і крайовий. Виставляли ці прапори також на різних святах. Так, в 1928 р., коли святкувався 10-річний ювілей правління президента Томаша Масарика «всюди там був и республіканський прапор й наш». Синьо-жовтий колір містився в гербі Чехословацької республіки. В різних статутах було чітко зафіксовано, що прапор Підкарпатської Русі – синьо-жовтий.

Існують різні версії щодо того, що ж символізують собою синій і жовтий кольори. Ось як їх розумів Августин Волошин: «Наш синьо-жовтий прапор є символом найсвятіших ідей, наших найглибших засад і почувань... Барва синя підносить нашу думку к ясному небу, в той божий світ, де буває Отець всіх народів і пригадає нам вічний ідеал царства божого. А жовта барва розносить наші взори по нашим золотим нивам, по нашій рідній землі, де жили наші предки і де жиємо днесь ми самі. До тої землі, де живе наш нарід, прив'язує нас наш прапор узами братньої любови і солідарности. Синя барва спрямовує наші серця і уми до ідеалу людського життя, а жовта барва наминає нас на наслідування ідеалів народних...». Уже згадуваний

Ю.Брацайко давав таке пояснення синьо-жовтим кольорам: «Чи жовта барва значить золоте сонце, чи жовтий колос пшениці, безумовно синьо-жовтий прапор відповідає найліпше характерови нашого народу, котрий ще й днись є народом хліборобським й котрого жите та щастя-доля через се так тісно зв'язані з природою, з синім небом, золотим сонцем та жовтим колосом».

Незважаючи на те, що синьо-жовтий прапор був визнаний урядом Чехословацької республіки, з кінця 20-х років почалися нападки різних політичних сил на нього. І треба відзначити, що уряд Чехословаччини теж закривав на це очі, а пізніше і сам фактично порушував закон. Були випадки, коли зривали прапори або намагались їх не виставляти. Один із закарпатців писав до редакції журналу «Учительський голос»: «Всі державні школи ще 1923 р. одержали крайові прапори, які мали завести в шкільний інвентар. Де поділися тоті прапори?».

Мали місце і такі випадки, один з яких описала «Свобода»: «В Чинадієві йшов один легінь з відзнакою «Просвіти» і синьо-жовтим пантликом под нею... Теолог Василь Мошак, приступив до него і зорвав їх та кинув у шанець. «Що ти робиш, Василю?» – сказав здивовано легінь, бо не сподівався тої дикості від «високообразованого» та ще бувшого товариша. Однак два другі легіні, що були свідками тої події, не вдоволилися лиш самим запитом. Як блискавиця ляснула пощочина і інтелігент Мошак вже був у шанці... З сусідньої хати вийшов один жид, академік з Праги і давав вилізаючому з шанця Мошакови таку науку: «Тепер вже будемо, пане, знати, що значить національна відзнака, й що значать наші родні синьо-жовті краски». З обуренням писала «Свобода» про те, що в селі Копашньово Хустського округу на вимогу групи антиукраїнських сил було знято синьо-жовтий прапор з місцевої школи: «...Самі не знають, що роблять, були зведені якимось ворогом нашого народу, якому не любиться, щоб наш народ мав свої знаки, свої барви, гімн і т.д.». 8 листопада 1929 р. та ж газета під рубрикою «Провокація» опублікувала статтю «В Мукачеві чехи роздерли і топтали наш прапор», в якій повідомляла: «В Мукачеві... стався такий скандал... поєдні ученики руської народної школи несли свої синьо-жовті прапори, прискочив ід ним один чех, якийсь Прибрамський і вибрав із рук руських дітей прапорчики, і потоптав на землі. Сесь скандал доказує лиш одно, страшну некультурність тих панов і глибоку ненависть їх проти нашого народного одродження».

Окремі політичні сили намагались протиставити синьо-жовтому інший прапор, нехтуючи історичною традицією. Так, в 1933 році партія аграрників, опираючись на проугорські сили, пропонувала запровадити зелений прапор для Підкарпатської Русі. Ця спроба була рішуче засуджена представниками українства. З'явилось кілька публікацій на захист синьо-жовтого прапора. «Той прапор (синьо-жовтий – М.В.), – писала «Свобода», – нам так святий, що кожного, хто би відважився його покинути, або збещестити, мусіли б уважати за зрадника. З огляду на се рішуче протестуємо, аби аграри й мадяри та жиди без жодного прошення й покликання нам прапори вигадували».

Незважаючи на численні нападки на українську національну символіку взагалі, і на синьо-жовтий прапор зокрема, він все-таки був присутній на всіх основних заходах, які проводила «Просвіта». Так, 20 і 27 червня в Кальнику і Тур'ї Реметі відбулися масові демонстрації в підтримку українства проти русофільства. Кореспондент одного з журналів писав, що «демонстранти йшли, співаючи народні пісні і несли в руках безліч синьо-жовтих прапорів». Перед відкриттям 11 жовтня 1928 року Народного Дому товариства «Просвіта» в Ужгороді «рано прийшла оркестра й мішаний хор з Бичкова з прапором і музикою замарширували з штації». 7 липня 1929 року під час роботи чергового з'їзду народовецької молоді по вулицях Ужгорода «замаяли синьо-жовті прапори і почулися звуки української походової пісні... Таке захоплення і таке сильне

почуття, що мимоволі духом ростеш все вище й вище». І таких прикладів можна навести чимало.

15 березня 1939 року на історичному засіданні Сойму Карпатської України був прийнятий Закон, де в частині I §5 говорилося: «Барва державного прапора Карпатської України є синя і жовта, при чому барва синя є горішня, а жовта є долішня». Таким чином, синьо-жовтий прапор був офіційно визнаний як державний прапор Карпато-Української держави.

Синьо-жовтий прапор є нашою святинею, яку ніхто не має права паплюжити. Актуальними ще й тепер залишаються слова Августина Волошина: «...Піднесіть високо наш прапор, держіться в програмі його! Не забудьте, що вороги прапору суть ворогами самого народу». Не за горами той час (стаття опублікована в 1991 році), коли синьо-жовтий прапор замайорить повсюдно по всій нашій прекрасній, дійсно суверенній Українській державі. Жителі робітничого селища Майдан, які першими підняли синьо-жовтий прапор, мабуть, самі того не усвідомлюють, що ввійшли в історію...

ЯК ГОЛОСУВАЛИ ЗАКАРПАТЦІ В 39-МУ?

*„Народ має право жити,
коли він має силу жити”
(Микола Міхновський)*

Наприкінці 30-х років Чехословаччина була державою, в якій мали можливість вільно функціонувати понад тридцять різноманітних політичних партій та об'єднань. Всі вони представляли два основні напрями – русофільський і народовецький (український). Однією з найбільш впливових була крайова організація Комуністичної партії Чехословаччини (КПЧ), з якою тісно співпрацювали “Об'єднання трудового селянства”, “Червоні профспілки”, “Лівий фронт” та “Союз друзів СРСР”. Всі вони стояли на прорадянських позиціях. Близькою до комуністичної була Соціал-демократична партія, хоча вона так і не пішла на зближення з нею. На яскраво виражених русофільських і проугорських позиціях стояли АЗС і Руська національно-автономна партія. На українських соборницьких позиціях перебували УЦНР, фракція аграрної партії, Християнсько-народна партія, культурно-освітні організації “Просвіта”, “Пласт” та інші. Такий стан справ існував до 25 жовтня 1938 р., коли празький уряд прийняв рішення про розпуск політичних партій.

Незважаючи на таке рішення чехословацького уряду, партії та об'єднання продовжували діяти. Фактично, найбільше від цього постраждали тільки закарпатські комуністи. 25 жовтня 1938 р. віце-губернатор краю А.Бескид видав розпорядження про призупинення діяльності крайкому КПЧ. 2 листопада 1938 р. начальник ужгородської поліції доповідав у Прагу, що згідно з розпорядженням “були проведені обшуки в секретаріатах і на квартирах керівних діячів партії в Ужгороді, на Радванці і в Доманинцях”, в результаті чого “знайдено і конфісковано письмовий матеріал, печатки, посвідчення і партійні значки. Ці речі були забрані в поліцейське управління”. Приміщення крайкому КПЧ були “замкнені й опечатані”.

Закарпатські комуністи, загалом, негативно ставилися до уряду, очолюваного А.Волошином. “Реваї, волошини, рогачі, росохи з українськими білобандитами – мерзотні зрадники свого народу, які запродались найлютішому ворогові за миску сочевиці, – писав лідер закарпатських комуністів О.Борканюк. – Ці мерзотні слуги Гітлера хочуть гнати закарпатських трудящих у братовбивчу війну проти українського народу, перш за все, проти Радянської України, щоб допомогти німецьким